

TC.

Adnan Menderes Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

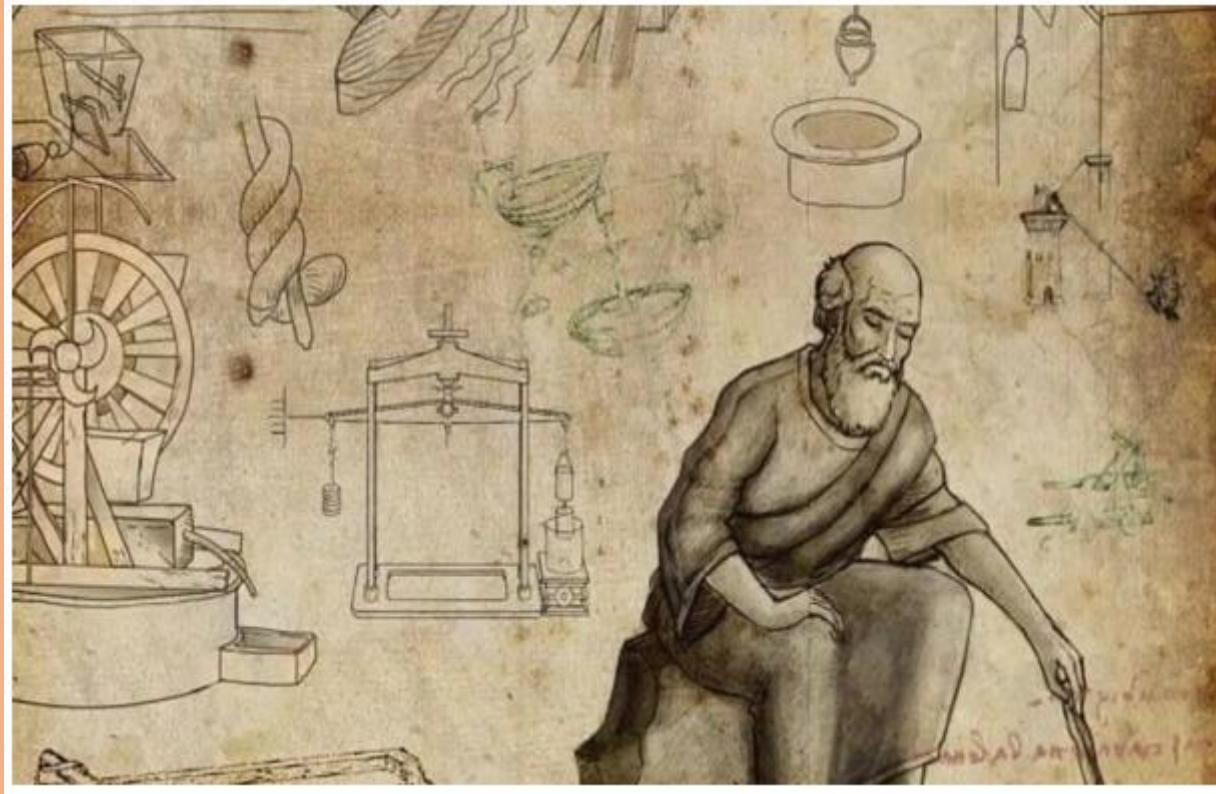
**1957 SEÇİMLERİ VE TAHKİKAT KOMİSYONU
ÇERÇEVESİNDE DEMOKRAT PARTİ’NİN (DP)
SON YILLARI**

Türkiye’de Anayasalar ve Darbeler Dersi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin GÜL

Konuya başlamadan önce bazı hatırlatmaları yapmak gereklidir:

- 1- Tarihi olaylar ve olgular, ancak dönemleri içerisinde değerlendirildiğinde doğru ve anlamlı sonuçlar alınabilir.
- 2- Araştırmacının vazifesi, tarihsel gerçeklikleri çarpıtmadan, şahsi fikirlerini ve yaklaşımlarını konuya yansıtmadan, olguların nesnel değerlendirmesinin yapılarak ortaya konmasını sağlamaktır.
- 3- Ancak bu şartlar gerçekleştirilerek bilimsel bir yöntemle olayların ve olguların değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan gerçeklik yorumlanabilir ve anlamlı bir bütün içerisinde değerlendirilebilir.

DP’NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

Konuya girmeden evvel, DP’yi ortaya çıkaran nesnel koşulları ortaya koymak ve dönemi içerisinde Türkiye şartlarından kısaca bahsetmek, koşulların ve arka planların açıklanması açısından yararlı olacaktır. DP’nin tarihsel kökenlerini aramak için Tanzimat Fermanı ve Hürriyet ve İtilaf Fırkası’na kadar geri dönmek gerekir. DP, Osmanlı’nın son dönemlerinde ortaya çıkan seküler akımlara karşı “muhafazakâr ve liberal” tutumu temsil eden Hürriyet Fırkası temelinde Türkiye’de her zaman çok güçlü biçimde var olmuş bir karşı duruş ve şüpheciliği temsil etmektedir. Milli Mücadele Döneminde “İkinci Grup” olarak filizlenen bu akım, Cumhuriyetin kurulmasından itibaren de örgütlenme çabasına girişmiş, ancak DP’nin kuruluşuna kadar çeşitli sebeplerle başarılı olamamıştır.

DP'NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

Cumhuriyet'in kuruluşundan 1946 yılına kadar tek partiden çok partiye geçiş için iki deneme yapıldı. Bunlardan ilki 1924'teydi. Ülkeyi Yöneten Cumhuriyet Halk Partisi'nin karşısına Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası çıktı. Ancak yeni bir cumhuriyetin sancılar içinde inşa edildiği bu dönem muhalif bir sesin yaşamasına elvermedi. Terakkiperver Fırka 6 ay sonra kapatıldı. Yöneticilerinin bir kısmı hapsedildi. Bir kısmı Atatürk'e suikast davasından idam sehpalarında cezalandırıldılar. İkinci deneme bundan 6 yıl sonra, 1930'da Serbest Fırka ile yapıldı. Ama Serbest Fırka da ancak 97 gün yaşayabildi. Nihayet aradan bir 16 yıl daha geçtikten sonra 1946'da Demokrat Parti geldi ve Türkiye için tek partili rejim bir daha dönmek üzere tarih oldu.

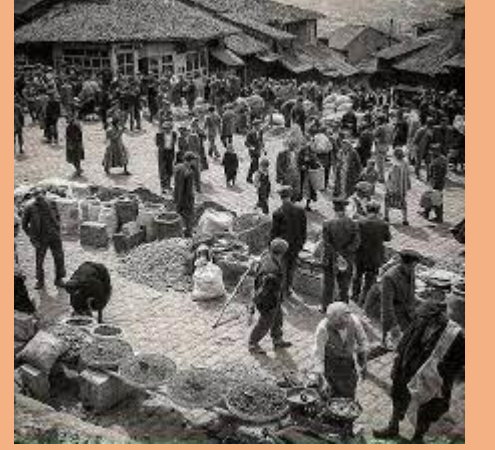
DP’NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

Türk Siyasal hayatının zaten mayasında var olan ancak DP’yi yukarıda anlatılan denemelerden sonra ortaya hızlı biçimde çıkaran etmenlerden bir bölümünü M. Ali Birand “Demirkırat” adlı; aynı zamanda belgesel serisi olarak da televizyon yapımı olarak yayınladığı kitabında çok yerinde bir şekilde tasvir etmektedir:

“1930'larda iki tür Ankara vardı. Biri hızlı çehre değiştiren, şapka giymeyi, Türkçe okuyup yazmayı, Batı müziği ile dans etmeyi öğrenen bir Ankara... Bu Ankara'yı Ulus'ta Ankara Palas'ın balo salonlarında bulmak mümkündü. İkinci Ankara ise buradan Çok değil ancak birkaç kilometre uzaktaydı. Ama yine de At Pazarı. Ankara Palas'a birkaç asır uzakmış gibi görünüyordu. Orada fakirlikten kaynaklanan bir memnuniyetsizlik insanların yüzlerinden okunuyordu.”

DP'NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

Birand'ın bahsettiği bu iki “Ankara’yı” yukarıda görmek mümkündür.

DP’NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

DP, işte bu köylü pazarından aldığı güçle doğmuştur. Önce 1929 bunalımı neticesinde M. Kemal Atatürk’ün istediği bazı ekonomik ve sosyal reformların gerçekleştirilememesi, sonrasında ise İsmet İnönü döneminde çıkan İkinci Dünya Savaşı’ndan, ülkenin her ne kadar uzak kalmayı başarmış olsa da yıkıcı ekonomik etkilerini derin biçimde hissetmesi, toplumda derin bir yoksulluğun ve hoşnutsuzluğun oluşmasına sebep olmuştur.

Bu etkenlere bir de “Milli Şef” olgusu ve inkılapların bir türlü halka anlatılamaması, özümsemesinden çok zorla kabul ettirilmek istenmesi, toplumun ilerlemeye yüreklendirmek yerine “Sivas Sivas olalı böyle zulüm görmedi” örneğinde olduğu üzere, devlet elitlerinin bir türlü ittihatçılık geleneğinden kurtulamayıp toplumsal değişimleri kendi anladıkları mecra ve şekilde, topluma zorbalıkla dayatması, halk arasında muhalefetin daha da perçinlenmesine sebep olmuştur.

DP’NİN TARİHSEL KÖKENLERİ

DP ile CHP ve bürokratik elitler arasındaki farkı; hakkını teslim etmek gerekir ki İsmet Paşa’nın damadı ve en yakınlarından olmasına rağmen, bir gazeteci tarafsızlığı ile en iyi anlatanlardan olan Metin Toker, durumu şu şekilde özetlemiştir: CHP merkezi Ulus'ta şimdi müze olan yerdeydi. Orası böyle lordların çalıştığı, sekreterler, kalantor kimseler, iyi giyimli şık adamlar ... öyle soğuk bir yer. Ona mukabil Sümer Sokak son derece canlıydı. Köylü gelir... kasabalı gelir... Kurucular da çok cana yakın davranırlardı, herkesle görüşürlerdi. Yani böyle bir canlı ve yeni bir dönem açılıyor havası taşıyan bir yerdi. Yani 1946'daki Genel Merkez bir heyecan merkeziydi."

ALİ ADNAN...

Ön yargılardan azade, insani, özellikleriyle değerlendirildiği zaman Ali Adnan Menderes tipik bir Ege insanıdır. Kurtuluş Mücadelesi sırasında savaş acılarıyla büyümüş, herkes kadar çalışmış, bir çok ailevi trajedilere maruz kalmışsa da yoluna devam etmeyi başarmıştır. Türk Siyasal tarihinin en beyefendi, en duygusal ve kibar şahsiyetlerinden biri olarak tarihe geçmiştir. Siyasete giriş hikayesi ilginçtir. Israrlara dayanamadı ve karısının tuhaf bir içgüdüyle hep korktuğu politikaya adımını attı. Aydın İl Başkanlığı'nı üstlendiğinde aslında farkında olmadan 30 yıl sürecek bir siyasal mücadelenin ilk basamağını tırmanıyordu. Ancak bu ilk siyasi çıkış ilk siyasi yenilgiyi de beraberinde getirdi. Serbest Fırka iyiden iyiye kontrolden çıktı. 3,5 ay sonra yine 17 Gazi'nin onayıyla feshedildi. Bir demokrasi denemesi daha hayal kırıklığı ile sonuçlanmış oldu. Serbest Fırka kapanır kapanmaz muhalefetin sesi kesildi. Muhalifler yeniden CHP'ye, yani eski yuvalarına döndüler. Adnan Menderes de CHP'nin Aydın'da il başkanlığını üstlendi. Serbest Fırka'nın başarısızlığından ötürü umudu kırılmış, hevesi kaçmıştı. Ta ki 3 Şubat 1931 gününe kadar ...

O gün Atatürk Aydın'a gelmişti. Bütün şehir ayakta idi. Gazi her yeri gezdi. Ancak CHP binasına uğramak istemiyordu. Belki de eski Serbest Fırkacıların orada olduklarını bildiğinden dolayı isteksizdi. Oysa Menderes sabırsızlıkla O'nu bekliyordu. Sonunda Ata bir 5 dakika için uğramaya razı oldu. Adnan Bey sigara ikram etti, almadı; kahve önerdi, istemedi. Buz gibi bir hava esiyordu.

ALİ ADNAN...

Baha Akşit (DP Grup Başkan Vekili) anılarında bu anları ve Adnan Menderes'in siyasete girişini şöyle anlatır: "Adnan Menderes kendi bana anlatmıştır. 'Kahve ısmarladım, kabul etmedi' dedi, 'Sigara ikram ettim, kabul etmedi' dedi. 'Fakat o sırada bir bahis açıldı. Türkiye'deki çiftçilerin durumu hakkında bilgi istenildi. Ben... Dedi, ... "bunu anlatmaya başladım. Türkiye'deki ekonomik durum dâhil, çiftçilerin durumu dâhil, bunların hakkında yapılacak tedbirler dâhil olmak üzere ben fikirlerimi anlatmaya başladım. Atatürk سوال sordu, ben anlattım, Atatürk ilave etti, beni konuşturdu." Sonunda 5 dakikalık ziyaret tam 4 saat sürdü. Bu 4 saat içinde Atatürk, bir paket Gazi sigarası ve 4 fincan kahve içti. O 4 saat Adnan Menderes'in hayatının akışını değiştiren 4 saat oldu. Atatürk Aydın'dan ayrılırken Menderes'ten konuştuklarına dair bir rapor istedi. Yanındakilere de Adnan Bey'i övdü: "Bugün konuştuğum genç, dikkate değer bir insandır" dedi. Birkaç ay sonra seçim döneminde Adnan Bey'in adı radyoda, milletvekili adayları arasında okundu. Oysa kendisinin bundan haberi bile yoktu."

ALİ ADNAN...

Oğlu Aydın Menderes, kendisini şöyle tarif edecektir. "Alçakgönüllü ve mahcup tabiatlı denilebilecek bir insandı. Yani böyle hemen insanlara bir omuz darbesi vurup ön sıralara geçmeyi düşünecek, bunun için belirli yolları deneyecek tabiatı da yoktu. Bir nedeni bu olabilir. İkincisi belki de Serbest Fırka olayından kalan bir duygu... Yani 'Zamanı gelmeden bir işe girişmemeli'. Çiftçilik de buna çok uygun düşer. Traktörünüz hazır. Bütün aletleriniz hazır. Gübreniz tohumunuz hazır. Ama toprak ve hava şartları bir arada uygun değilse eliniz kolunuz bağlıdır. İlla havanın ısınmasını, toprağın da tava gelmesini bekleyeceksiniz."

DP'NİN KURULUŞU VE İKTİDARA GELİŞİ

Yukarıda daha önce açıklanan şartlar, nihayetinde önce dörtlü takrir olayını, sonrasında ise 7 Ocak 1946 Yılında Demokrat Parti'nin kuruluşunu ortaya çıkarmıştır. Demokrat Parti başından itibaren birlikte olan dört kurucu üye tarafından şekillendirilmiştir: Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes. Bu kadrolar tarafından büyük zorluklarla kurulsa da DP, özellikle Anadolu köylüsü, yeni yeni filizlenen Türk Sermayesi, Milli Şef rejiminin baskıcı politikalarından bunalmış sol ve sosyalist kesimler, basın ve aydınlar... Yani kısacası halkın büyük çoğunluğu tarafından büyük bir destek alıyordu. 1946 Seçimlerinde yaşanan skandallar DP tabanını daha da alevlendirmiş ve yöneticileri de cesaretlendirmiştir. DP'liler bu olguya "46 Ruhu" adını vermişlerdir. Beklenen değişiklik nihayet 1950 Seçimlerinde gerçekleşmiş ve DP 14 Mayıs 1950 Seçimlerini büyük bir ekseriyetle kazanmıştır.

DP'NİN KURULUŞU VE İKTİDARA GELİŞİ

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

DP İktidarı tarihsel süreç içerisinde iki bölüme ayrılabilir:

1950 - 1955 Arasındaki dönemi kapsayan refah ve yükseliş dönemi

1955 – 1960 Arasında oluşan kriz ve düşüş dönemi

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Refah ve Yükseliş Dönemi; Menderes Hükümetinin kurulmasıyla başlayan, iç ve dış pek çok faktörün bileşimiyle ülke genelinde ekonomik refah ve toplumsal özgürlüklerin arttığı dönemdir. Bu süreçte Türkiye NATO’ya üye olmuş, Kore Savaşı’na katılarak Avrupa ve ABD nezdinde önemli bir prestij elde etmiş, Marshall Yardımlarının özellikle tarımsal yatırımlar ve imar projelerine ayrılmasıyla ülke 1952 yılında buğday üretiminde dünya birincisi olmuştur.

Kendisi de çiftçi olan Menderes, özellikle köylülüğün gelişmesi, kentleşmenin hızlanması ve sanayi atılımları konusunda önemli çabalar sarf etmiştir. Sermayenin gelişimi için de çabalar arttırılmış, özelleştirmeler hızlandırılmış ancak tüketicinin olumsuz etkilenmemesi amacıyla dikkatli gidilmeye çalışılmıştır. Yine enerji sorununa çare bulmak amacıyla dönemin Amerikan Büyükelçisi’nin yardımlarıyla bir Petrol Kanunu çıkarılmıştır.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Basın özgürlükleri de Demokrat Parti’nin vaatlerinden biridir. Bu alanda da hürriyetlerin arttırılmasına çaba sarf edilmiş ve bu dönemde basınla ilişkiler iyi tutulmuştur. Menderes muhalefetle de arasını düzeltmiş ve bu dönemde oluşan ılımlı siyasal iklime “Bahar Havası” adı verilmiştir. Döneme ilişkin Metin Toker’in bir anısı çarpıcıdır:

“"Kayınvalidem Bayan İnönü evde yalnız kaldı diye biz Özden'le beraber o akşam Paşa dönünceye kadar Pembe Köşk'e çıktık. Gece yarısı geçmişti. Kapı çaldı. Ben açtım. Bir de baktım iki adam kol kola. İnönü ve Menderes... Hafif çakırkeyif olmadıklarını da iddia edemem. Hatta müthiş samimi bir pozda/ardı. Ankara Palas'ta davet olmuş. Çok yakın konuşmuşlar. İltifat etmişler bir birlerine. Çıkarken Adnan Menderes demiş ki, 'Paşam, ben sizi götürüyüm evinize.' İsmet Paşa da 'Peki' demiş. Gelmişler. Kapıda Menderes bana selam verdi. 'Nasılsın Metin' dedi. İsmet Paşa 'Buyurmaz mısınız?' dedi. Adnan Bey, 'Söz veriyorum, başka zaman gelirim. Şimdi geç oldu. Müsaade ederseniz gideyim' dedi. İsmet Paşa 'Söz mü' dedi. 'Evet, söz' cevabı verdi Adnan Menderes ve ayrıldı. Hatta ben İsmet Paşaya takıldım, 'Bu ne samimiyet Paşam. Allah nazardan saklasın' diye... "

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Bu bahar havasını daha da ısıtan bir haber tam da o günlerde Amerika'dan geldi. Bin bir güçlükle pasaport alarak New York'a gidebilen CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek orada çok anlamlı bir jest yapmıştı: "New York'a vardım. Belki yüz gazeteci vardı. Sordukları soru şu: 'Amerikan yardımı yerinde kullanılıyor mu? Bu yardımın sürmesinde yarar var mı? Ben de dedim ki, 'Ben muhalefet partisinin Genel Sekreteriyim. Türkiye'de muhalefet ve iktidar çok haşın mücadele etmektedir. Ama dünyaya karşı biz hepimiz Türk'üz. Biz, dünyaya karşı birbirimizi kötüleyecek insanlar değiliz. Yardım, yerindedir. Çünkü Amerikan milletinden Türk milletine gitmektedir. Ve bu yardım devam etmelidir.' Şimdi bu, Türkiye’de hiç beklenmeyen bir haber. Adnan Menderes bana bir telgraf çekti. 'Vatansever beyanatınızı takdirle ve teşekkürle karşıladık. Tebrik ederim' diye... "

Nihat Erim yurda dönünce o Ankara Palas gecesinde bir yemek gerçekleşti. İnönü ve Menderes, yanlarına en yakın partilileri de alarak Koraltan'ın evinde yemek yediler.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Kriz ve Düşüş Dönemi; Tarımda makineleşmenin de desteğiyle olumlu giden iklimin birden tersine dönmesiyle ülkede önce kuraklık, sonra da tarım ürünlerinde önemli ölçüde rekolte düşüşü yaşanmasına sebep olmuştur. Öyle ki önceki seneler buğday üretiminde rekorlar yaşadığını belirttiğimiz ülke, bu dönemde buğday ithaline zorunlu kalmıştır. Bu da ihracatı; dolayısıyla döviz girişini olumsuz etkilemiştir. Süreç ilerledikçe bazı malların ithali zorlaşmaya başlamış, özellikle dış ülkelere yapılan borç ödemeleri geciktikçe kredi bulunmasında güçlükler yaşanmıştır. Ancak tüm bu zorluklara rağmen özellikle imar yatırımları durdurulmamış, Adnan Menderes adeta, imar işleriyle ilgilenmek üzere gittiği İstanbul’dan ülkeyi yönetir hale gelmiştir. Diğer taraftan 1954 seçimleri sebebiyle popülist politikalara ara verilmemiş, yüksek ücretler ve alım destekleriyle enflasyonun artmasına sebep olunmuş, dış kredi için güvenilen ABD gezisi sonrası, kredi alınamayacağı anlaşılnca bu ülke ile de ilişkiler gerilmeye başlamıştır.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Ekonomik kriz, ülkede toplumsal huzursuzluğun artmasına sebep olmuş, bu huzursuzluk ve eleştiriler, kaba kuvvet ve otoriterlikle bastırılmaya çalışınca da iyice çıkmaza girilmiştir. 1950 seçimlerinde DP’ye tam destek veren aydınlar, yavaş yavaş çekilmiş, DP’nin adeta sözcülüğünü yapan basın karşı tarafa geçmiş ve bu gibi eleştirilerin tamamı “komünistlik ve vatan hainliği” olarak karşılandığı için, ülke giderek kutuplaşmaya gitmiştir.

Bu dönemde en önemli olaylar CHP’nin haksız iktisap meselesiyle başlamıştır. Bu konu CHP’nin tek parti döneminde elde ettiği malların haksız olarak elde edilmesi dolayısıyla geri alınmasını içeriyordu. Prensip olarak doğru olan bu konu, hem getiriliş biçimi hem de CHP karşısında adeta şantaj aracı gibi kullanılmasından dolayı tepki çekmiştir. Aynı zamanlarda diğer bir muhalefet partisi olan Millet Partisi’nin (MP) “gericilik” suçlamasıyla kapatılması, bazı yargıçların emekli ettirilmesi, kimi gazetecilerin tutuklanması gibi konular, DP iktidarının düşüşe geçtikçe otoriterliğe yöneldiğini göstermektedir. Haksız İktisap Meselesinde, DP Milletvekili Fethi Çelikbaş’ın anıları ilginçtir:

"Genel idare Kurulu'nda Adnan Bey'e 'Halk Partisi'nin mallan meselesini halletmiştik' dedim; 'Şimdi Halk Partisi'nin tüm mallarını almak eski politikamıza uygun değildir' dedim. Adnan Bey, 'Fethi Bey' dedi. 'Ben ne yapayım? Milletvekilleri kanun teklif ediyorlar' dedi. Maalesef DP, CHP karşısında onları adeta yok etmek maksadına matuf bir politika gütmek üzereydi"

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

1954 Seçimleri sonrası bir kanunla DP muhalifi olarak bilinen Osman Bölükbaşı’yı meclise gönderen Kırşehir, ilçe haline getirilmiştir. İnönü’nün memleketi Malatya ikiye bölünerek Adıyaman il yapılmıştır.

Basına yönelik baskılar da arttırıldı. Metin Toker, Ahmet Emin Yalman ve Cüneyt Arcayürek gibi gazeteciler hapse atıldılar. Baskılar öyle arttırılmıştı ki sonunda DP içerisinde bir grubun da tepkisi gecikmedi. İspat Hakkı talebiyle bir grup Demokrat milletvekili önerge verdiler. Burada amaçlanan; medyada yolsuzluk yapan idareciler ile ilgili iddiaların ispat edilmesine imkân tanınmasıdır. DP’nin ağır topları olarak bilinen kişiler de bu talebi haklı görüyorlardı. Ancak sonunda Menderes talepleri haklı bulmadı ve bu öneriyi getirenler partiden ihraç edildi. 1956 yılı Haziran ayında basın kanunun değiştirilmesi ile birlikte basın özgürlüğü daha da kısıtlanmıştır. Bu kanuna göre, gazete sahibi ve sorumlu müdür olmak yeni şartlara bağlanırken, altı aylık mahkûmiyet mesleğin icrasına engel sayılıyordu. Muhabirler için de aynı şartlar aranmış, sorumlu müdürlere, imzasız olarak yayınlanan her yazıyı sorulduğu takdirde 24 saat içinde savcıya bildirmek zorunluluğu getirilmişti. Yeni yayın yasakları ile birlikte ağır para ve hapis cezaları getirilmiş, cevap ve düzeltme hakkı ise oldukça genişletilmiştir.

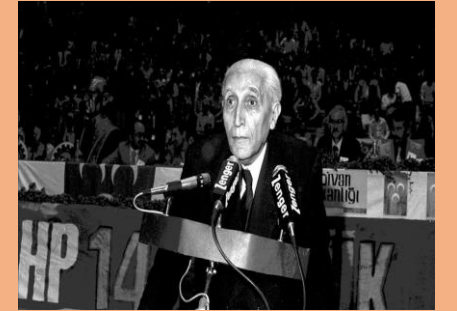
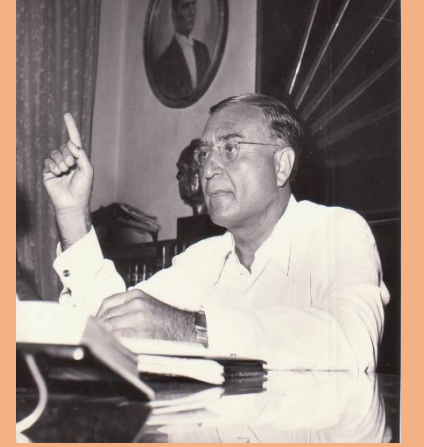

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

27 Haziran 1956’da kabul edilen “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun” ile birlikte ise siyasi partilerin seçim propagandası dönemi dışında açık hava toplantısı yapması yasaklanmış, kapalı toplantılar mülki amirin iznine bağlanmıştır. Suç sayılan toplantıların dağıtılması için hedef göstermeksizin ateş açılabilmesi de kabul edilmiştir. Bu uygulamalarla ifade özgürlüğü büyük ölçüde ortadan kalkarken, DP’ye muhalefet etmekte giderek tehlikeli bir hal almıştır. Bu kanuna muhalefetten pek çok muhalif; örneğin CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, CKMP Başkanı Osman Bölükbaşı gibi siyasi kişiler hapis yatmak durumunda kalmıştır.

SBF fakültesi dekanı Turan Feyzioğlu’nun açılış konuşmasındaki sözleri siyaset yapmakla suçlanıp bakanlık emrine alınmasına neden oldu. Bu uygulamayı protesto için öğretim üyeleri istifa ederken, Mülkiyeli öğrenciler dersleri boykot ettiler. Adnan Menderes’in yeğeni de protestocular arasındaydı.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Tüm bu karışıklar, bir yalan haber neticesinde 6-7 Eylül 1955 günü gayrimüslimlere yönelik saldırılarla daha da alevlendi. Sözde Atatürk’ün Selanik’teki evine bomba atılmıştı ve buna tepki gösteren halk da etnik azınlıklara ait dükkân ve evlere saldırılar düzenleyerek oldukça büyük bir zayiata sebep olmuştu.

Bu konu daha sonra tarihi tartışmalarda ve Yassıada Mahkemeleri’nde de gündeme getirildiyse de tanıklar ve tarihi kanıtlar Menderes’e yönelik azmettirici suçlamalarının temelsiz olduğunu göstermektedir. Bir kere DP iktidarının böyle bir olayda hiçbir çıkarı yoktur. İkincisi Menderes’in yağmalanan bölgede bizzat şahsının çok iyi dostluklar kurduğu kimselerin olduğu bilinen bir gerçektir. Ali Fuat Başgil ve Mükerrer Sarol gibi yakınları da Menderes’in olaydan büyük üzüntü duyduğu ve Beyoğlu’nda gezerken gözyaşı döktüğüne tanıklık etmektedirler. Bu konuda Mükerrer Sarol’un anlattıkları ilginçtir. Ankara’da olayları haber alan Mükerrer Sarol hemen İstanbul Valiliğini aramış, telefona Vali Fahrettin Kerim Gökay çıkmıştır:

"-Vali Beyefendi' dedim, ciddiyetini anlasın diye, 'İstanbul yakılıp yıkılırken nasıl gönlünüz razı oluyor da orada polislerin size sağladığı emniyet içinde oturuyorsunuz' dedim. 'Ayıp değil mi' dedim. 'Bu büyük bir felaket, milli bir felaket'; Yanımda Dâhiliye Vekili var, O'nu veriyorum' dedi. Telefonu Namık'a verdi. Namık dedi ki, 'Öyle milli felaket filan değil' 'Bu, milli bir isyan. Gençliğin milli kıyamı.' 'Namık' dedim, 'Bunu senden duyduğuma çok üzıldüm. Bu gerçekten milli bir felaket. İstanbul'da devlet yok, emniyet yok, can güvenliği yok. Beyoğlu'nda mağazaları yağma ediyorlar ve sen buna "Milli gençlik kıyamı" diyorsun."

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Tüm bu karışıklar, bir yalan haber neticesinde 6-7 Eylül 1955 günü gayrimüslimlere yönelik saldırılarla daha da alevlendi. Sözde Atatürk’ün Selanik’teki evine bomba atılmıştı ve buna tepki gösteren halk da etnik azınlıklara ait dükkân ve evlere saldırılar düzenleyerek oldukça büyük bir zayiata sebep olmuştu.

Bu konu daha sonra tarihi tartışmalarda ve Yassıada Mahkemeleri’nde de gündeme getirildiyse de tanıklar ve tarihi kanıtlar Menderes’e yönelik azmettirici suçlamalarının temelsiz olduğunu göstermektedir. Bir kere DP iktidarının böyle bir olayda hiçbir çıkarı yoktur. İkincisi Menderes’in yağmalanan bölgede bizzat şahsının çok iyi dostluklar kurduğu kimselerin olduğu bilinen bir gerçektir. Ali Fuat Başgil ve Mükerrer Sarol gibi yakınları da Menderes’in olaydan büyük üzüntü duyduğu ve Beyoğlu’nda gezerken gözyaşı döktüğüne tanıklık etmektedirler. Bu konuda Mükerrer Sarol’un anlattıkları ilginçtir. Ankara’da olayları haber alan Mükerrer Sarol hemen İstanbul Valiliğini aramış, telefona Vali Fahrettin Kerim Gökay çıkmıştır:

"-Vali Beyefendi' dedim, ciddiyetini anlasın diye, 'İstanbul yakılıp yıkılırken nasıl gönlünüz razı oluyor da orada polislerin size sağladığı emniyet içinde oturuyorsunuz' dedim. 'Ayıp değil mi' dedim. 'Bu büyük bir felaket, milli bir felaket'; Yanımda Dâhiliye Vekili var, O'nu veriyorum' dedi. Telefonu Namık'a verdi. Namık dedi ki, 'Öyle milli felaket filan değil' 'Bu, milli bir isyan. Gençliğin milli kıyımı.' 'Namık' dedim, 'Bunu senden duyduğuma çok üzıldüm. Bu gerçekten milli bir felaket. İstanbul'da devlet yok, emniyet yok, can güvenliği yok. Beyoğlu'nda mağazaları yağma ediyorlar ve sen buna "Milli gençlik kıyımı" diyorsun."

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Bu konuşmalarla sonradan Yassıada’da yapılan açıklamalar ve olayların gelişimi takip edildiğinde, Menderes’in zora düşürölmek amacıyla hem partisi içinden hem de dışından tuzağa düşüröldüğü anlaşılmaktadır.

Bütün bu olan bitenler parti içi çekişmeleri de arttırmıştır. DP başından beri öлкеyi üç sacayağı vasıtasıyla yönetmektedir: Cumhurbaşkanlığı Makamı, Başbakanlık Makamı ve DP Meclis Grubu. Bu üç gücün birbirleriyle olan mücadelesi 27 Mayıs’a kadar hiç bitmemiş, her seferinde bir kesim üstönlük kurarken diğер kesim durumu kabule mecbur kalmıştır.

6-7 Eylül olayları da 27 Mayıs’a gidiş sürecini hızlandırmış ve DP grubunu isyan ettirmiştir. Önce İstanbul valisi hemen görevden alınmış, ardından içişleri bakanı Namık Gedik istifa etmiştir. Ancak DP grubunun öfkesi dinmemiş sonunda Menderes Hükümeti istifa etmek durumunda kalmıştır. Yeni hükümet ancak 10 gün sonra kurulabilmiş ve Başvekil pek çok yakın çalışma arkadaşını feda etmek durumunda kalmıştır.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

1957 Seçimlerine giden süreç Gaziantep’te başlamıştır. Menderes'in 10 Nisan 1956 tarihli Gaziantep mitingi ile yeni "taarruz stratejisi" başlamıştır. Muhalefete ve basına çatmış "Bazı komünist birliklerin hareket halinde olduklarını" söylemiş ve "bu ihtilalci metotların bitmesi için eldeki kanunlar yetmiyorsa yeni kanunlar getireceklerini" haber vermişti. Menderes'in orada söz ettiği kanunlar birkaç hafta içinde birbiri peşi sıra yağmaya başlamıştı. Önce 23 yargıç bir emirle emekliye sevk edilmişti. Aralarında Yargıtay Başkanı ve Cumhuriyet Başsavcısı da vardı. Hemen ardından Basın Yasası çıktı. Bir yasayla "resmi şahıslar hakkında kötü düşünceyi davet edecek yayınlar" yasaklandı. Her haber bu tanıma girebilirdi. Nitekim kısa bir süre sonra gazeteler yasanın soluğunu enselerinde hissettiler.

DP’nin giderek artan hoşgörüsüzlüğü ve baskılar muhalefeti birbirine yaklaştırmıştır. DP’nin seçim tarihini 27 Ekim olarak ilan etmesi ile birlikte Menderes’e karşı güç birliği yapmak üzere CHP, HP ve CMP liderleri İnönü’nün Heybeliada’daki evinde toplanmışlardı. On gün içinde yedi toplantı yaparak strateji belirleyen muhalefet partileri, ortak bildiri yayınlayarak programlarını kamuoyuna açıkladılar. Bu bildiride; Parlamantonun bir kurucular meclisi olarak çalışması, altı ay içinde izlenecek rejimin temellerini kurması, nispi temsil sisteminin kurulması, işçiye grev hakkının verilmesi, bütün özgürlüklerin kanunla garanti altına alınması gibi talepler yer almıştı. Daha sonra partiler aralarında seçimlere ortak liste ile girilmesi konusunu tartışılmış üç partinin kongrelerinde işbirliği çalışmaları onaylanmıştır. Ortamın oldukça gerginleştiği bu dönemde partinin kurucularından Fuat Köprülü’nün istifası oldukça önemli bir gelişmedir. DP’nin programından ayrıldığını ve eski kimliğini yitirdiğini öne süren Köprülü, demokrasiye inanmış herkesin Menderes’i devirmek uğrunda işbirliği yapmalarını “bir vatan borcu” olarak değerlendirmiştir. Ortaya çıkan gelişmeler ve muhalefetin güç birliği yapması DP cephesinde hoş karşılanmamıştır. DP’liler, erken genel seçimler öncesinde seçim kanununu değiştirerek muhalefetin önünü kesmeyi hedeflemişlerdi. Yeni seçim kanunu muhalefetin güç birliğine son vermiş, seçimlere tek başına girmeyi isteyen İnönü, 19 Eylül’de resmen işbirliği yapmasına imkân kalmadığını ancak muhaliflerin fiilen birbirlerine yardım edebileceklerini bildirmiştir.

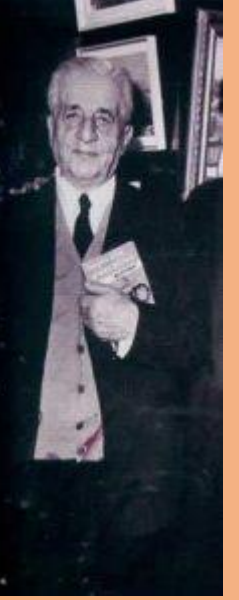
DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Cumhuriyet tarihinin en zorlu seçim kampanyalarından birisine konu olan 27 Ekim seçimlerinde iktidar ve muhalefet arasında oldukça sert polemikler yaşanmıştır. Radyodan muhalefetin de yararlanması 1950 öncesi dönemde DP’liler tarafından sık sık gündeme getirilen bir konu olmuştur. Ancak DP iktidarı döneminde radyo partinin yayın organı haline gelmiştir. 1957 seçimlerinde ise bu durum doruk noktasına çıkmıştır. Oy verme gününden üç gün öncesine kadar seçim propagandası yasaklanmış olmasına rağmen seçim günü oy verme sürerken radyodan DP’nin önde olduğu sandık sonuçları verilmeye başlanmıştır. Katılım oranının önceki yıllara göre daha düşük olduğu seçimler neticesinde DP’nin oyu % 47’ye gerilemiş ancak mevcut seçim sistemi dolayısıyla 424 sandalyeye sahip olmuştur. CHP: 178, CMP: 4 ve HP:4 milletvekili ile meclise girmiştir. 1957 seçimleri sonrasında ortaya çıkan en önemli gelişme oyların artmasından güç alan CHP’nin daha sert ve aktif bir muhalefet yürütmeye başlaması olmuştur.

Hükümetin seçim sonrası ilk icraatı ise muhalefeti etkisizleştirecek sert tedbirleri uygulamaya koymak olmuştur. Bu amaçla 27 Aralık’ta Meclis denetiminin zorlaştırılmasını sağlayan tüzük değişikliğine gidildi. O zamana kadar muhalif fikirlerin açıkça söylenebileceği tek yer Meclis kürsüsü iken bu uygulama ile birlikte bu özgürlükte kısıtlandı ve başta hukukçular olmak üzere büyük tepkilere yol açtı. Anayasa Profesörü Hüseyin Nail Kubalı’nın değişikliklerin Anayasa’ya aykırı olduğu yönündeki açıklamaları nedeniyle Mili Eğitim Bakanlığı emrine alınması öğrenci olaylarına yol açmıştır. Kubalı’nın yürüttüğü muhalefet kamuoyunu uzun süre meşgul etmiştir.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Muhalefette ciddi bir toparlanma yoluna gidilirken Köylü Partisi, CMP ile birleşmiş, HP ise CHP’ye katılmıştır. CHP’nin 14. Kurultayında yayınladığı ilk hedefler beyannamesinde muhalefet güç birliğinin varmak istediği amaçları on madde ile sıralamış, Menderes ise bu güç birliğini “Haçlı İttifakı” olarak nitelendirmiştir. Kısa süre sonra Başvekilin bu haçlı ittifakına karşı cevabı belli olacak ve adına da “Vatan Cephesi” denecektir.

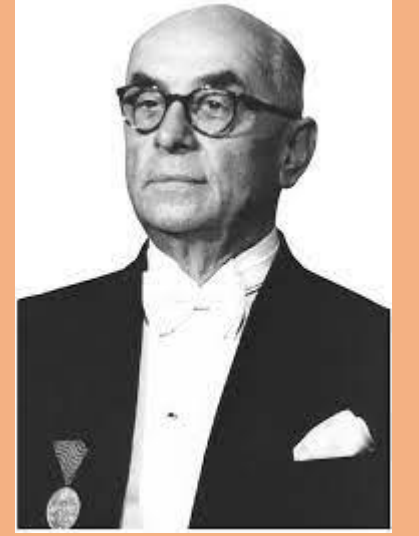
1957 seçimleri sonrasında ortaya çıkan bu gelişmelerle birlikte siyasi gerginliğin dozu gün geçtikçe daha da artmıştır. Bir yandan muhalefetin güç birliği hareketi diğer yanda Vatan Cephesi ocakları adeta iki düşman kutup yaratmış ve ülke kısa süre içerisinde bir kaosu içine sürüklenmiştir. 1959’un Şubat ayında Menderes’in Londra’da geçirdiği uçak kazasından kurtulması ülkedeki gerginliği geçici olarak durdurmuştur. Aralarında bakan milletvekili ve dışişleri görevlilerinin de bulunduğu birçok kişinin hayatını kaybettiği bu kaza ülke genelinde duygusal bir hava yaratmıştır. Menderes ülkeye dönüşünde görkemli törenler ve büyük sevgi tezahüratları ile karşılanmıştır. İnönü’nün tren garında Menderes’i karşılaması ve geçmiş olsun dileklerini iletmesi iktidar muhalefet arasındaki çatışmayı bir süreliğine yumuşatmıştır.

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

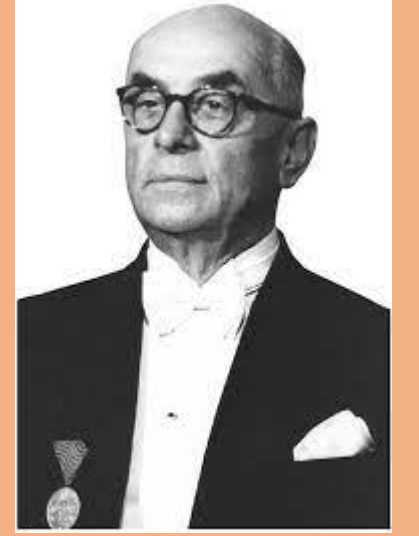
İnönü'nün Gar'daki jestine bir iade ziyareti ile karşılık vermek ilişkilerde yeni bir çığır açabilirdi. İnönü ve Menderes el ele verirlerse ülkedeki gerilimi azaltabilir, bir uzlaşma zemini yaratabilirlerdi. Menderes'e bu telkini yapanlardan biri de Mükerrer Sarol'du. Kendisi durumu şöyle ifade etmiştir: "Tafsilatıyla anlattım, neden gitmesi, iade- i ziyarette bulunması gerektiğini. Dedi ki Reisicumhur bu düşüncede değil. Reisicumhur, bugün DP'nin İsmet Paşa'ya gösterdiği ilgiden dolayı itibar kaybına uğradığı kanaatinde. Biz bunları konuşurken hanımefendi geldi. 'Reisicumhur geliyor' dedi. Geldi Reisicumhur. 'Ne yapıyorsunuz' dedi. Adnan Bey dedi ki 'Sarol'u dinliyorduk' dedi. 'Eğer istifade-i mucip bir şey ise ben de dinlemek isterim' dedi. Menderes 'Anlat doktor bana anlattıklarını' dedi. Ben de anlattım. Bayar çok kızdı nur içinde yatsın. “Bu, bir siyasi davranış. Bizi uyuşturmaya, bizi süklüm püklüm hale getirmeye, bizim yiğitliğimizi, erkekliğimizi, medeni cesaretimizi tahribe matuf bir şey sezinledim İsmet Paşa'nın gelişinde. Bunu ayırmamışsın.”

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

İnönü'nün Gar'daki jestine bir iade ziyareti ile karşılık vermek ilişkilerde yeni bir çılgır açabilirdi. İnönü ve Menderes el ele verirlerse ülkedeki gerilimi azaltabilir, bir uzlaşma zemini yaratabilirlerdi. Menderes'e bu telkini yapanlardan biri de Mükerrer Sarol'du. Kendisi durumu şöyle ifade etmiştir: "Tafsilatıyla anlattım, neden gitmesi, iade- i ziyarette bulunması gerektiğini. Dedi ki Reiscumhur bu düşüncede değil. Reiscumhur, bugün DP'nin İsmet Paşa'ya gösterdiği ilgiden dolayı itibar kaybına uğradığı kanaatinde. Biz bunları konuşurken hanımefendi geldi. 'Reiscumhur geliyor' dedi. Geldi Reiscumhur. 'Ne yapıyorsunuz' dedi. Adnan Bey dedi ki 'Sarol'u dinliyorduk' dedi. 'Eğer istifade-i mucip bir şey ise ben de dinlemek isterim' dedi. Menderes 'Anlat doktor bana anlattıklarını' dedi. Ben de anlattım. Bayar çok kızdı nur içinde yatsın. “Bu, bir siyasi davranış. Bizi uyuşturmaya, bizi süklüm püklüm hale getirmeye, bizim yiğitliğimizi, erkekliğimizi, medeni cesaretimizi tahribe matuf bir şey sezinledim İsmet Paşa'nın gelişinde. Bunu ayırmamışsın.”

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Aynı konuyu Aydın Menderes de şu şekilde dile getirir: "Başbakan'ın o gün kendisini karşılamaya gelen Ana Muhalefet Partisi liderine teşekkür etmesi iyi olurdu. Benim, babam olarak tanıdığım insan da kendisine elini uzatanı, elini sıkkanı kucaklayacak yapıda bir insandı. Böyle bir adım atmaya son derece müsait bir kişilik yapısına sahip olduğunu biliyorum. Onun için bunun engeli kendisi olamaz diye düşünüyorum"

Buradan anlaşılan Cumhurbaşkanlığı Makamının böyle bir yakınlaşmayı iktidarın zaafı olarak algılanacağı endişesiyle uygun görmediği ve engellediğidir. Nihayetinde DP’nin ilk yıllarında olduğu gibi bir yakınlaşma ve yumuşama tesis edilememiş, sonucunda ülke askeri rejime doğru hızlı adımlarla gitmiştir.

Nisan ayında 46 milletvekili ile birlikte Ege bölgesinde geziye çıkan İnönü ise 29 Nisan’da “Büyük Taarruzu” başlattı. İnönü Eskişehir’den geçerken halkın gösteri yapması engellendi. Uşakta da polis halkı dağıtmak için güç kullandı. İlk konuşmayı Uşak’ta yapan İnönü burada yaptığı konuşmada Kurtuluş Savaşına gönderme yaparak Uşak’ın Yunan orduları Başkumandanı Trikopis’i esir aldığı yer olduğunu hatırlatıyordu. İnönü’nün Uşak gezisi büyük olaylara neden oldu. CHP ve DP’liler birbirleriyle çatışırken İnönü’ye taş atılması gerginliği iyice tırmandırdı. 1 Mayıs’ta Manisa’ya geçen İnönü’nün sonraki durağı İzmir olmuştur. Bu yolculuk sırasında da taraflar arasında çatışmalar yaşanmıştır

DP’NİN İKTİDAR YILLARI

Uşak olaylarının ardından CHP meclise bir önerge vermiş Uşak, Turgutlu, Akhisar, İzmir, İstanbul olaylarından dolayı Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik hakkında soruşturma açılmasını istemiştir. Bu önerge gündeme alınmayınca, muhalefet meclisi topluca terk etmiş ve Meclis dışındaki faaliyetlerini hızlandırmıştır. Eylül’de CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek ve beraberindeki milletvekillerinin Çanakkale – Geyikli ’de karşılaştıkları protestolar ve çıkan olaylar neticesinde bazı partililer ve muhalefete mensup milletvekilleri gözaltına alınmışlardır. CHP kurulunun bu bölgeye gitmesi engellenmiş, olaylar hakkında yayın yasağı getirilmiştir. Geyikli olayları iktidar - muhalefet çatışmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. İktidar ve muhalefet liderlerinin uzlaşmaz tavırları dozu aşan suçlamalar, basının tahrikleri, DP’nin muhalefeti dışlayan tavırları, iktidar ve muhalefet yandaşlarının partizanca hareketleri, TBMM’de milletvekili kavgaları siyasi kutuplaşmayı ve sokak çatışmalarını körüklemiştir. İki kutba ayrılmış olan kamuoyunda ilginç bir şekilde her iki cephede vatani korumak ve demokrasiyi yaşatmak iddiasıyla hareket ettiklerini söylemektedir.

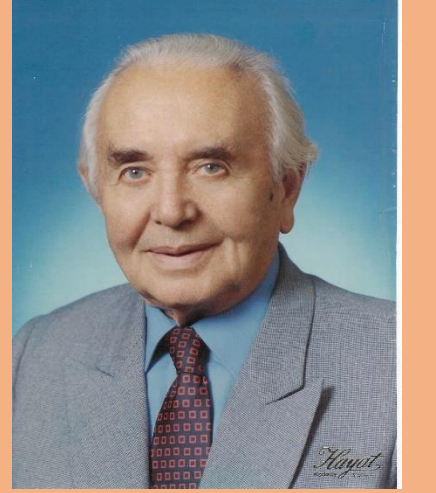
DP ve muhalefet arasındaki gerginliği doruk noktasına çıkaran hadise Kayseri’nin Yeşilhisar ilçesinde meydana gelmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri seçimlerini CHP’nin kazanması DP ve CHP’liler arasında çatışmaya neden olmuş, bazı CHP mensuplarının yaralanması muhalefeti alevlendirmiştir. Kayseri’ye gitmek isteyen İnönü’ye engel olunması, muhalefete karşı devlet gücüyle hareket edilmesi gibi hadiseler kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır.

TAHKİKAT KOMİSYONU

Gelişen olaylar karşısında muhalefeti kısıtlayıcı bir dizi yeni önlemler alma gereğini duyan DP'liler, Tahkikat Komisyonu kurulması önerisini 18 Nisan tarihli Meclis toplantısına getirdiler. Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar ve Denizli Milletvekili Baha Akşit'in CHP'nin siyasi faaliyetlerinin denetlenmesi amacıyla sundukları önerge Meclis gündemine alınmış ve sert tartışmalara neden olmuştur. Bu önergeye göre; CHP meşru bir seçimle iktidara gelmekten umudunu kesmiş ve her türlü baskı usullerini ve kardeş kavgalarını da mubah görerek bütün devlet müesseselerini tahrik etmektedir. Basın da CHP ile işbirliği yapmakta ordu siyasete çekilmektedir. Gaziantep, Zile, Uşak, İstanbul ve Yenişehir gibi devlet emniyet ve asayişini tehdit eden olaylar bir demokrasi mücadelesi gibi gösterilmeye çalışılmaktadır" TBMM'nin Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ile kendisine verilmiş hakları eline alarak bu meseleye müdahale etmesi artık zorunlu hale gelmiştir. Bütün bunların yanı sıra CHP, kendi partililerini silahlandırmak ve iktidara karşı kışkırtmak, bizim radyo adındaki komünist radyosunu kendine ait bir radyo olarak göstermek, hücre teşkilatı ile işleyen gizli kollar kurmaya çalışmak, aynı maksatlarla neşir yolunda faaliyetlerde bulunarak demokrasinin fikri ve manevi temellerini tahrip etmek ve yalan neşriyatta bulunmak suretiyle memleketin siyasi, sosyal ve iktisadi hayatını tehlikeye maruz bırakmak gibi ağır suçlarla itham edilmiştir.

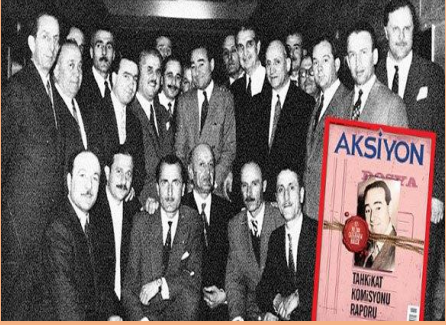
TAHKİKAT KOMİSYONU

Bu durumdan doğacak sonuçların önlenmesi için ise Dâhili Nizamnamenin 177'inci maddesi hükümlerine göre 15 kişilik bir "Tahkikat Encümeni" Kurulması talep edilmiştir. Bu encümenin son derece geniş yetkilere sahip olması öngörülürken, Türkiye'deki her türlü siyasi hareket ve faaliyeti durdurma yetkisine sahip olması ve gereğinde Meclis dışında da faaliyette bulunabilme yetkisi isteniyordu. Önerge karşısında söz isteyen İnönü, bu talepleri ve istenen salahiyyeti "her türlü hukuk telakkilerinin dışında, Anayasa'nın üstünde gayrimeşru bir talep" olarak nitelendirmiştir. İsmet Paşa'ya göre bu encümen ile TBMM üzerinde bir baskı idaresi kurulmak istenmektedir. Bu durum Anayasa'ya ve insan haklarına karşı bir teşebbüstür. 15 kişilik Tahkikat Komisyonu için yapılan seçime 354 kişi katılmıştır. Tahkikat Komisyonu kararıyla bütün siyasi partilerin siyasi toplantıları muvakkaten durdurulmuş ve encümen ilk kararlarını almıştır. Yayınlanan 1 No'lu tebliğ ile görev dağılımı yapılmış, 2 No'lu tebliğ ile siyasi toplantılar durdurulmuştur. 3 No'lu tebliğ ise, encümenin görev ve yetkileri ile ilgili her türlü haber, beyan, tebliğ, mütalaa, vesika, resim ve yazıların, bu tahrir ile alakalı TBMM müzakerelerinin her ne şekilde olursa olsun yayınlanmasını yasaklamıştır. Komisyonun kararları ve bu tebliğler muhalefetin ve basının büyük tepkisini çekmiştir. Özellikle CHP lideri İnönü'nün eleştirileri üzerine yayınlanan 4. tebliğ bir uyarı niteliğindedir. Bu tebliğde İnönü'nün "şartlar tam olduğunda milletler için ihtilal meşru bir haktır" sözleri eleştirilmiş ve CHP liderinin bu beyan ile gayri meşruluğun hudutlarını fazlasıyla aştığı vurgulanarak bu tür tahriklerin milletin vicdanında onay bulamayacağı ve encümenin görevine ciddiyetle başladığı belirtilmiştir. Dünya ve Ulus gazetelerinin 19 Nisan tarihli sayıları söz konusu yasaklar yüzünden toplatılmıştır.

TAHKİKAT KOMİSYONU

Bu durumdan doğacak sonuçların önlenmesi için ise Dâhili Nizamnamenin 177’inci maddesi hükümlerine göre 15 kişilik bir “Tahkikat Encümeni” Kurulması talep edilmiştir. Bu encümenin son derece geniş yetkilere sahip olması öngörülürken, Türkiye’deki her türlü siyasi hareket ve faaliyeti durdurma yetkisine sahip olması ve gereğinde Meclis dışında da faaliyette bulunabilme yetkisi isteniyordu. Önerge karşısında söz isteyen İnönü, bu talepleri ve istenen salâhiyeti “her türlü hukuk telakkilerinin dışında, Anayasa’nın üstünde gayrimeşru bir talep” olarak nitelendirmiştir. İsmet Paşa’ya göre bu encümen ile TBMM üzerinde bir baskı idaresi kurulmak istenmektedir. Bu durum Anayasa’ya ve insan haklarına karşı bir teşebbüstür. 15 kişilik Tahkikat Komisyonu için yapılan seçime 354 kişi katılmıştır. Tahkikat Komisyonu kararıyla bütün siyasi partilerin siyasi toplantıları muvakkaten durdurulmuş ve encümen ilk kararlarını almıştır. Yayınlanan 1 No’lu tebliğ ile görev dağılımı yapılmış, 2 No’lu tebliğ ile siyasi toplantılar durdurulmuştur. 3 No’lu tebliğ ise, encümenin görev ve yetkileri ile ilgili her türlü haber, beyan, tebliğ, mütalaa, vesika, resim ve yazıların, bu tahrir ile alakalı TBMM müzakerelerinin her ne şekilde olursa olsun yayınlanmasını yasaklamıştır. Komisyonun kararları ve bu tebliğler muhalefetin ve basının büyük tepkisini çekmiştir. Özellikle CHP lideri İnönü’nün eleştirileri üzerine yayınlanan 4. tebliğ bir uyarı niteliğindedir. Bu tebliğde İnönü’nün “şartlar tam olduğunda milletler için ihtilal meşru bir haktır” sözleri eleştirilmiş ve CHP liderinin bu beyan ile gayrı meşruluğun hudutlarını fazlasıyla aştığı vurgulanarak bu tür tahriklerin milletin vicdanında onay bulamayacağı ve encümenin görevine ciddiyetle başladığı belirtilmiştir. Dünya ve Ulus gazetelerinin 19 Nisan tarihli sayıları söz konusu yasaklar yüzünden toplatılmıştır.

TAHKİKAT KOMİSYONU

Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasının ardından ilk gösteri polisin müdahale ettiği Kızılay'da olmuştur. 28 Nisan'da İstanbul'a da sıçrayan gösteriler İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde şiddetlenmiştir. 2 öğrencinin hayatını kaybetmesi çok sayıda öğrencinin yaralanması üzerine gösteriler diğer fakültelere de sıçramış, İstanbul Üniversitesi tatil edilirken, Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu şehirlerdeki bütün toplantılar yasaklanmış İstanbul Örfi İdare Kumandanlığına Org. Fahri Özdilek, Ankara'ya ise Org. Namık Argüç atanmıştır. Tahkikat Komisyonu yayınladığı tebliğ ile İstanbul'da meydana gelen olaylar hakkında komisyonun, hükümetin ve kumandanlıkların yapacakları resmi tebliğler haricinde her türlü haber, görüş, fıkra, resim, yazı vb. yayınları yasaklamıştır. Şiddet tedbirlerine başvurulması ve baskılar olayları durdurmamış aksine daha da alevlenmesine neden olmuştur. Ankara da yapılan eylemler içerisinde en dikkat çekici olanı 5 Mayıs'ta 555K (5.ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da) parolasıyla yapılan gösteridir. Menderes'in arabadan inerek göstericilere tepkide bulunduğu bu eylemde İçişleri Bakanı'nın dağılmayan göstericilerin üzerine ateş açılması emri verdiği iddia edilmiştir. Olaylar akşam saatlerine kadar sürmüş hadisenin haber ve fotoğraflarını yayınlayan iktidarın yayın organı Zafer Gazetesi bile 14 Mayıs'a kadar kapatılmıştır. Gerek Mecliste gerekse de radyo konuşmalarında olaylar hakkındaki görüşlerini açıklayan Menderes, DP'ye yönelik "Anayasa'yı ihlal" suçlamalarının demokrasiyi anlamayan bir avuç zümrenin seçimleri ve milli iradeyi yok etmek için hazırladıkları tertip olduğunu söylemektedir. Menderes son mitingi olan Eskişehir mitinginde ise hedeflerinin "seçim yolu" olduğunu söyleyerek "iktidara gelme ve gitmenin seçimden başka yolu olmadığını kabul etmek lazımdır" diyordu. Anadolu Ajansına verdiği demecinde Tahkikat Komisyonu'nun çalışmalarını değerlendiren Menderes, komisyonun görevini üç ay yerine bir ayda tamamladığına dikkat çekerek kopartılan gürültünün boşuna olduğunu söylemiştir. Menderes, Anayasa'yı ihlal etmek, kanunsuz baskı yapmak, mahkeme vazifesi görmek gibi bir amaçlarının olmadığını ve bunların hepsinin asılsız söylentiler olduğunu vurgulamıştır. Ancak maalesef Eskişehir Mitinginde Menderes'in sesi halka ulaşmamış, ses sisteminin sabote edilmesi sonucu kitleler bu mesajları duyamamış zaten ertesi gün sabaha karşı da ordu yönetime el koymuştur.

SONUÇ

Tarih ve tecrübeler göstermektedir ki bir demokraside diyalog kapısı kapandığı takdirde ilerlemek mümkün değildir. İktidarıyla muhalefetiyle demokrasi içerisinde yer alan bütün aktörler, elbette hükümet olma arzusuyla politikalarına yön verirler. Ancak her durumu kutuplaşmanın ve düşmanlık yaratmanın amacı olarak kullanmak, siyaset sanatını halka hizmet değil de entrika ve dolandırıcılık kurumu olarak algılamak, fikir mücadelesini şiddet ve baskıya çevirmek, bu olguları yaratanlar dâhil hiçbir kesime fayda sağlamamıştır. Tarihimizde demokratik ilerleme devamlı olarak kamplaşma ve kutuplaşma mefhumundan dolayı sekteye uğramıştır. 60'larda DP – CHP, 70'lerde AP – CHP, 80'lerde ve 90'larda ANAP – DYP, 2000'lerden günümüze ise AKP – CHP ekseninde yer alan kutuplaştırıcı ve düşmanca söylemler ülkeye sadece, zaman para ve insan kaybettirmiştir ve kaybettirmeye devam etmektedir. Bu düşüncelerle 1960 Darbesinin kurbanları olan 3 politikacıyı rahmetle anıyor, “Seçimle gelenin sadece seçimle gideceği” demokratik bir Türkiye özlemimizi bir kere daha vurguluyoruz.

